

ZILZILA

Xorazm viloyati HFXO‘M boshlig‘i

Palvanov Izzat Abdusharipovich

Zilzila — Yer po‘stining ichki qatlamlarida yuzaga keladigan kuchli silkinish natijasida sodir bo‘ladigan tabiiy ofat hisoblanadi. U asosan tektonik plitalarning harakati, vulqon faoliyati yoki yer ostidagi yoriqlarning siljishi tufayli yuz beradi. Zilzila qisqa vaqt ichida katta talafot yetkazishi, insonlar hayoti va infratuzilmaga zarar keltirishi bilan xavflidir. Ayniqsa, mustahkam qurilmagan binolar zilzila paytida jiddiy xavf tug‘diradi. Shu sababli aholini zilzila vaqtida to‘g‘ri harakat qilishga o‘rgatish, xavfsizlik qoidalariga rioya etish va binolarni seysmik talablarga mos qurish muhim ahamiyatga ega. Zilzilalarning oldini olish imkonsiz bo‘lsa-da, uning oqibatlarini kamaytirish orqali insonlar hayotini saqlab qolish mumkin.

Zilzila — Yer qatlamlarida to‘plangan energiyaning to‘satdan ajralib chiqishi natijasida yuzaga keladigan tabiiy hodisadir. Ushbu jarayon yer yuzasida kuchli tebranishlarni hosil qiladi va ko‘pincha vayronagarchiliklarga sabab bo‘ladi. Zilzilalar magnituda va intensivligiga qarab turli darajada bo‘ladi. Kuchli zilzilalar uy-joylar, ko‘priklar, yo‘llar va boshqa inshootlarga katta zarar yetkazishi mumkin. Bundan tashqari, ular insonlar orasida vahima va ruhiy tushkunlikni ham keltirib chiqaradi.

Zilzila sodir bo‘lganda eng muhimi sarosimaga tushmaslik va xavfsizlik qoidalariga amal qilishdir. Insonlar mustahkam buyumlar ostiga yashirinishi, deraza va og‘ir jihozlardan uzoq turishi tavsiya etiladi. Agar tashqarida bo‘lsa, baland binolar, daraxtlar va elektr simlaridan uzoqlashish kerak. Mutaxassislarning fikriga ko‘ra, zilzilaga tayyorgarlik ko‘rish, favqulodda vaziyatlar uchun kerakli vositalarni oldindan tayyorlab qo‘yish talafotlarni kamaytirishda muhim ahamiyatga ega.

O'zbekiston hududi ham seysmik faol zonalaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, Toshkent shahri tarixda bir necha kuchli zilzilalarni boshdan kechirgan. 1966-yilda sodir bo'lgan 1966-yil Toshkent zilzilasi natijasida ko'plab binolar vayron bo'lgan va shahar katta zarar ko'rgan. Ushbu voqeadan keyin mamlakatda seysmik xavfsizlikka bo'lgan e'tibor yanada kuchaytirildi. Hozirgi kunda zamonaviy qurilishlarda zilzilabardosh texnologiyalardan foydalanish insonlar xavfsizligini ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, zilzila inson hayoti va jamiyat uchun katta xavf tug'diradigan tabiiy ofatlardan biridir. Uning oldini olishning imkoni bo'lmasada, ehtiyot choralarini ko'rish va xavfsizlik qoidalariga amal qilish orqali talafotlarni sezilarli darajada kamaytirish mumkin. Aholining zilzila haqidagi bilim va ko'nikmalarini oshirish, seysmik jihatdan mustahkam binolar qurish hamda favqulodda vaziyatlarga doimo tayyor turish insonlar xavfsizligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli har bir inson zilzila vaqtida to'g'ri harakat qilish qoidalarini bilishi va ularga amal qilishi zarur.